סודי

עקרונות למו"מ להסדר שלום עם הערבים (ועידת ג'נבה)

א. מורכבות הנושא

כדי להגיע לשלום קבע בין ישראל לערבים צריך להשיג הסכם בנושאים רבים ושונים: גבולות קבע עם ארבע מדינות ערביות, הסדרים מיוחדים לירושלים, יישוב הפלטים. נתינותם של תושבי רצועת עזה וזיקתם למדינות הערביות, זיקתם של תושבי הגדה המערבית לממלכת ירדן ועוד. לא נראה לי שאפשר להסדיר את כל השאלות האלה במהלך אחד, בו זמנית ותוך זמן קצר. יתר על כן, בכמה מהשאלות הללו - כמו בעית יישוב הפליטים - גם לאחר שיושג הסכם עקרוני יידרש זמן ניכר כדי ללמוד לתכן ולבצע את המוסכם. יש לכן לגלות נכונות להפריד בין הנושאים השונים, ולא לעכב התקדמות והסדר בחלק מהם רק משום שלגבי האחרים טרם נמצא פתרון.

ב. ביצוע בשלבים

ערכם של כמה נושאים מותנה באפקט שיבוא עם הגשמתם. כך, למשל, הפעלת תעלת סואץ, יישוב ערי התעלה והקמת מפעלי תעשיה באיזור הסואץ אמורים היו ליצור מציאות של שלום בגבול שבין מצרים לכוחות צה"ל שבסיני אולם כדי להוכח כי אכן כך הדבר אי אפשר היה להסתפק בחתימת הסכם בנדון אלא צריך היה לחכות מספר שנים עד שהמתוכנן יהפוך למציאות. יש לכן לראות בחיוב גישה הגורסת ביצוע ההסכם בשלבים והתנית הגשמת השלבים המתקדמים בתוצאות מספקות של קודמיהם. יתר על כן במצב הנוכחי אינני חושב שאפשר להגיע עתה להסכם של שלום סופי. במקרה הטוב ביותר - נשיג בכל החזיתות - הסכם של גמר מצב הלוחמה. בהסכם כזה כמובן גם אנחנו לא נתן "שטחים" כפי שהיינו נותנים במסגרת הסכם שלום קבע.

ג. ערבויות בטחון של ארה"ב (חוזה הגנה)

נושא זה הועלה על ידי דובריה השונים של ארה"ב אולם בצורה מעורפלת והיפוטטית. אני מסופק מאד אם ארצות הברית תהיה מוכנה לכרות עם ישראל חוזה הגנה בר-תוקף לשנים רבות, מוצק ומחייב. אולם אם אמנם תהיה מוכנה לכך אני אראה זאת כהישג בעל חשיבות ממדרגה ראשונה למדינת ישראל.

אני יודע כי הרמזים האמריקאים על אפשרות זו באו כתחליף לשטחים שניסוג מהם ואינני נכנס לשאלה אם "העסקה" כדאית אלא מביע את דעתי - והיא חיובית ביותר - על האפשרות של הכללת היסוד הזה (חוזה הגנה ארה"ב-ישראל בהסדרי שלום. יש, לכן, לדעתי, לברר ביסודיות ובקפדנות נושא זה.

ד. גבולות ישראל-מצרים וישראל-סוריה

1. האינטרס הישראלי בגבול מצרים הינו הבטחת חופש השייט בים סוף ומפרץ אילת, שנויי גבול והבטחת איזור חיץ בסיני, אזור החיץ הוא שם כולל לאפשרויות צבאיות שונות: פירוז, דילול כוחות, שטח בשליטת כוחות או"ם וכו'. שינויי הגבול המדיני המינימליים צריכים את שדות התעופה והמרחב הדרוש להם, שנבנו בגבול סיני (איתם ועציון) וישובי פיתחת רפיח, כלומר רצועה טריטוריאלית מים התיכון ועד אילת, מערבית מהגבול הבין-לאומי- בשאלת הבטחת השיט הישראלי, מצרי אילת (שרם א-שיח') מרחב שלמה וכו'. אני מציע לא לקבוע מסמרות מראש אלא להציג את הבעיה ולגלות נכונות לשמוע הצעות לפתרונה. כמו-כן אני מציע שלא לקשור נושא זה (מאילת ודרומה) בשאלת ההתישבות היהודית. ההצעה הנראית לי (במסגרת שלום אמת) היא עמדות צבאיות (שליטה צבאית) בגדה המערבית של מפרץ אילת, כלומר משרם א-שיח' ועד אילת (רוחב הרצועה הדרושה לשליטה צבאית זו הינו כמה עשרות קילומטרים).

2. <u>הגבול הסורי</u>. האינטרס הישראלי בגבול הסורי הינו הבטחת מקורות המים של הירדן. וההגנה על ישובי הצפון. הישובים שהוקמו מאז 1967 ברמת הגולן מהווים נושא נוסף בגבול זה. אני מציע כי בעת המו"מ תציג ישראל את בעית מקורות המים והבטחון, תבקש לשמוע הצעות לפתרון בעיות אלה אך בשוני מגבול מצרים-ישראל לא תתבע אולטימטיבית שינויים בגבול הבינלאומי שבין סוריה לישראל. לעומת זאת צריך לדעתי, להבטיח (במסגרת שלום קבע) עמדות צבאיות ישראליות רמת הגולן ועל החרמון.

ה. ישוב הפליטים הפלשתינאים

נושא זה הינו מפתח לבעיה הפלשתינאית. נושאי הדגל הפלשתינאים הן המדיני והן הצבאי, (ארגוני הטרור) הינם הפליטים ולא תושבי הקבע שברצועת עזה ובגדה המערבית. כל עוד לא תוסדר בעיתם ולא יושג הסכם עם הנהגתם לא תפתר הבעיה הפלשתינאית. המספר הכולל (במספרים עגולים) של הפליטים הפלשתינאים הינו כמליון נפש. מהם יושבים כחצי מיליון בממלכת ירדן, כ-300,000 בלבנון וכמאה ותשעים אלף ברצועת עזה. עיקרה של "הפליטות" מתבטא בשלושה דברים: א) העדר אזרחות; ב) מגורים במחנה פליטים (היוצר אורח חיים נחות, של פליטים); ג) העדר עבודה או אף רשיון לעבודה (מבחינה פורמלית - פליט העובד קבע מאבד את זכויות הסיוע הניתנות לו ע"י גופי הסעד הבינלאומיים).

1. לפליטים היושבים <u>בירדן</u> (כחצי מליון נפש) יש אזרחות ירדנית - ועבודה. הבעיה הקשורה בהם הינה, לכן, הוצאתם ממחנות הפליטים וישובם בשיכונים נאותים, לפי רמת השיכון הנהוגה בכפרים שבירדן. עד כמה שידוע לי ממשלת ירדן מעונינת בכך ואף פנתה לממשלת ארה"ב וביקשה את סיועה לכך. (הסיבות לרצונה של ירדן ליישב את הפליטים נעוצות במאורעות בספטמבר השחור של 1970). יתר על כן, אם חצי מליון פליטים אלה יוכרו כתושבי קבע ירדניים, ראית <u>ירדן</u> כ"מולדת" של הפלשתינאים תתחזק וכן יתהדקו הקשרים שבין הפלשתינאים היושבים בגדה המערבית ורצועת עזה לבין ירדן. אני מציע לכך שאנו נתמוך ביישוב קבע של הפליטים שבירדן בארץ זו.

2. לפליטי רצועת עזה (כ190,000) אין נתינות ממלכתית. הם נושאי תעודות זהות מקומיות בלבד. רובם מתגוררים במחנות פליטים ועובדים בישראל, ברצועה ובגדה המערבית. אינני רואה אפשרות ריאלית להעביר את הפליטים האלה למקום אחר. אני מציע לכך שנפעל ליישובם בשיכונים נאותים באיזור בו הם יושבים עתה. אשר לאזרחות אני מציע כי לא נעורר שאלה זו. הפליטים אינם מבקשים לקבל אזרחות ישראלית ויתכן שבמסגרת הסדר שלום (או אף הסדר בינים עם ירדן) יוכלו לקבל אזרחות ירדנית כדוגמת הפלשתינאים שבגדה המערבית.

3. הפליטים שבלבנון (כשלוש מאות אלף) אין להם אזרחות לבנונית (אולי לחלק מאיתם יש אזרחות ירדנית) ורובם שוכנים במחנות פליטים. אלה מהם הרוצים לעבוד יכולים למצוא עבודה בלבנון. לגבי פליטים אלה לדעתי צריך להציע להם לבחור בין האפשרויות: להישאר קבע בלבנון (ולקבל פיצויים) או להגר לארץ ערבית אחרת (ולקבל פיצויים). מבחינה מעשית אני מניח כי לו היו נותנים להם גם אפשרות שלישית - להתישב בישראל - רק חלק קטן מאיתם היה בוחר בכך. מכל מקום לא אנחנו צריכים להציע זאת.

כאמור שאלת הפליטים, לדעתי, הינה המפתח גם לשאלת "המולדת הפלשתינאית". אם לא יפתרו את בעית הפליטים בדרך יישובם בארצות מגוריהם הנוכחיים, יגבר הלחץ על הכרת הגדה המערבית כארצם ואם, בדרך משל, תקום מדינה פלשתינאית בגדה המערבית והפליטים לא יושבו בירדן ובלבנון, תהווה המדינה הפלשתינאית קרש קפיצה צבאי, מדיני ואידיאי לכיבושה של ישראל והפיכתה לפלשתין. הואיל וכך - וכדי למנוע זאת - אני מניח כי גם אנשי המינהל האמריקאי הממליצים על הקמת מדינה פלשתינאית בגדמ"ע - יסכימו כי יש להקדים את יישוב הפליטים במקומותיהם לפני שמכריזים על הגדמ"ע כמדינה פלשתינאית. אחרת תצמח רעה משולשת : תקום מדינה (שאינה מדינה) פלשתינאית, בעית הפליטים תישאר בעינה ו"האופציה" לכבוש את ישראל תקבל בסיס טריטוריאלי ותעודד ותחזק את הרוצים בזאת.

ד. הגדה המערבית ורצועת עזה

בנושא הגדה המערבית עלינו, לדעתי, להציג בראש וראשונה אתגישתנו החיובית מבחינת ישראל. זו מולדתנו העתיקה ולא תיתכן תקומת ישראל ושיבת ציון שתאסור על יהודים להתישב ביהודה ובשומרון ותעשה אותם נוכרים בארץ זו. אפשר להגלותנו ממנה בכוח אך לא לכפות עלינו שאנו מרצוננו החופשי נתנתק ממנה ונתנכר לה.

אולם גם מהבחינה הערבית אין שחר להצעה בדבר מדינה פלשתינאית ("מולדת" עם משמעות ממלכתית). הרצועה הצרה של כ-50 ק"מ שבין נהר הירדן והקו הירוק אינה מסוגלת להוות מדינה. רצועת עזה מנותקת מהר חברון, בית לחם ורמאללה אינן רוצות להתנתק מירושלים וירושלים מבתרת בין צפון הגדה - שכם וג'נין - לבין דרומה - בית לחם והר חברון. ההסדר האפשרי לאיזור זה - הגדמ"ע ורצועת עזה הינו מגורים משותפים לישראלים ולפלשתינאים היושבים בה (כדוגמת הנעשה עתה בירושלים) כאשר הפלשתינאים שומרים על אזרחותם הירדנית ועל קשריהם עם ירדן. בנושא זה לדעתי אין להציע החלת החוק הישראלי על הגדמ"ע ועל עזה אלא להסתפק: א) בכך שנודיע שאנו שוללים מסירתם למדינה ערבית (ירדן או מדינה פלשתינאית) וכי אנו מוכנים לראות חלק זה של הבעיה הישראלית ערבית כבלתי פתור סופית

ונתון לדיונים ומו"מ נוספים. לדעתי עלינו להיות מוכנים להסתפק עתה בהסדר ביניים בנושא זה, גם אם אפשר יהיה להגיע להסדר שלום מלא עם מצרים וסוריה. כמו כן צריך לשאוף להקדים לא רק השגת הסכם בדבר יישוב הפליטים אלא גם את הגשמתו. "הסדר ביניים" בגדמ"ע צריך לתת לפלשתינאים היושבים בה יותר עצמאות מהניתן להם עכשו וכן לאפשר להם קשרים הדוקים עם ירדן יותר מאלה הנהוגים עתה. אשר לישראל - אין להפחית את שליטתה הצבאית וסמכותה הממשלתית הנהוגה עתה בגדמ"ע וברצועת עזה.

ז. ירושלים

שאלת ירושלים קשורה בשאלת הגדה המערבית. מי שחושב שבגדה תקום מדינה פלשתינאית קושר את מזרח ירושלים למדינה זו אולם אם בגדה המערבית ישאר מבחינה עקרונית המצב הקיים בתוספת שינויים פונקציונליים הרי בירושלים צריך להבחין בין הנושאים החילוניים שבהם צריכה לטפל עיריה מעורבת לבין הנושאים הדתיים שבהם צריך להבטיח מעמד מיוחד לנוצרים ולמוסלמים לגבי קודשיהם.

ח. "גבולות בטחון"

נציגי ארה"ב מדברים מדי פעם על אפשרות של גבולות בטחון שיהיו שונים מהגבולות המדיניים. כוונתם לתחנות אתראה ותצפיות קדמיות. לי הצעה זו איננה נראית. (אגב, הערבים מתנים את הסכמתם לזאת בכך שתחנות אתראה אלו ימצאו משני צידי הגבול). מכל מקום אם לדבר זה יש מקום הרי הוא בתחומי איזור החיץ (בסיני) בשטח הנתון לשליטת כוח האו"ם. במקומות אחרים, אם נסכים להבחנה בין הגבול הבינלאומי לבין עמדות צבאיות (בשרם-א- שיח, על החרמון וברמת הגולן) הרי העמדות הצבאיות צריכות להיות ישראליות.